

СТАНОВИЩЕ

по дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „Доктор” на **Таня Ралчева Панчева**, докторант в задочна форма на обучение, държавна поръчка, по професионално направление 3.3. Политически науки (Публична администрация), с научен ръководител доц. д-р **Албена Танева**

Тема на дисертацията: *Методология на обучението по лидерство и оценка на резултата. Анализ на българския опит в контекста на световните стандарти*

Изготвил становището: доц. д-р Албена Г. Павлова
Нов български университет
Департамент „Администрация и управление”

1. Кратко представяне на авторката

Таня Панчева е завършила бакалавърска степен Начална училищна педагогика в Югозападен университет „Неофит Рилски“ през 1999 г, а през 2012 г – магистратура по Педагогика – образователен мениджмънт в СУ „Св. Климент Охридски“. Има курсове за допълнителна професионална квалификация от 2003/04 г (Начален учител по английски), 2010 (Четвърта професионално-квалификационна степен), 2013 (Четвърта професионално-квалификационна степен) и 2014/15 г. (Трета професионално-квалификационна степен). През 2014/15 г е изкарала и едногодишна специализация “Европейски измерения на съвременното езиково обучение“ в СУ.

За периода 1999-2016 г. е работила като учител, а от 2016 г. до сега заема длъжността Директор на училище.

През 2015 г. е зачислена за докторант в задочна форма на обучение, държавна поръчка към катедра „Публична администрация“ на Философски факултет на СУ, с научен ръководител доц. д-р Албена Танева.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

През февруари 2021 г. Министерски съвет приема Стратегическата рамка за развитието на образованието, обучението и ученето в Република България (2021-2030), където се посочва, че усилията ще бъдат насочени към утвърждаване на лидерството като водещ подход в управлението на институциите от системата на предучилищното и

училищното образование, както и че трябва да се актуализират професионалните профили на ръководните длъжности в образователните институции и включването в тях на ключовите компетентности на XXI век. Набляга се на въвеждането на компетентностен модел с фокус върху ключовите компетентности и лидерските умения в конкурсите за подбор на директори, както и на повишаване квалификацията на директорите, чрез обучения за развитие на лидерски компетентности.

Тези и други констатации, получени в резултат от задълбочен анализ показват силното значение, което има обучението по лидерство. Развитието на лидерските умения може да доведе до по-ефективно управление на учителските колективи в образователната система с оглед постигане на по-високо представяне на всички участници за едно по-високо качество в целия образователен процес.

Открояването на този въпрос има едновременно практическо и научно значение, като научният проблем, който докторантката разглежда е липсата на ясно разпознаваеми стандарти за специфичното приложение на секторни обучения по лидерство.

Така изложените аргументи открояват актуалността на темата и нейната научно-приложна значимост за развитието на методологията на обученията по лидерство за ръководители в сферата на образованието като предпоставка за качество на управлението в този сектор.

Въз основа на това, произтичаща основна цел на дисертацията е разработването на специфична методологическа рамка за системно свързване на приложното лидерство с изпълнението на различните роли в образователния процес. Проучвания в тази проблемна област позволяват на докторантката да дефинира следния изследователски проблем: дали съществува стандартизиран методологически подход за обучения по лидерство като такова (без оглед на сферата на дейността) и дали се наблюдават такива стандарти за обучения по лидерство в сферата на управлението на образованието. Произведен на този проблем е въпросът доколко обученията по лидерство се осмислят от заинтересованите страни като необходимост за резултата от изпълнението на техните роли и най-вече за тези, които са ангажирани непосредствено с осъществяването на политиките в сферата.

3. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Трудът, макар и сравнително кратък, отговаря на изискванията за докторска дисертация за придобиване на образователната и научна степен доктор и е представен в обем от 157 страници, от които основен текст 145 страници, 5 страници приложения (анкетна карта за обучението по лидерство) и библиография от общо 120 заглавия (на кирилица и на латиница). Дисертацията е композирана в увод, три глави, заключение, приноси, приложение и използвана литература.

В **увода** докторантката убедено експлицира значимостта на разработваната проблематика, мотивира нейния избор. Панчева посочва голямото значение на обучението по лидерство за развитието на лидерските умения на ръководителите в образователната система и обосновава необходимостта от проучването на теорията и практиката на този

вид обучението с оглед на това, че въпреки че нормативната рамка е предвидила такива обучения за ръководителите на образователните институции, приложението на тази мярка за постигане на по-добър управленски капацитет е останало съдържателно и методологически неуредено. Докторантката мотивирано идентифицира обекта, предмета, целта и подцелите, задачите, както и тезата на своето изследване. Формулираната теза е приемлива.

В Първа глава „Основни параметри в теорията на лидерството и елементи на обученията“ се разглеждат основните теоретични постановки, относно същността на лидерството, въпросите за качествата на лидерите, ролята на харизмата в този процес. Анализират се разликите между лидерите и мениджърите, както и приложимите теории за лидерството. В дисертационния труд се подкрепя разбирането, че развитието на собствените качества и компетенции позволяват на лидера да развие сферите си на влияние.

Втора глава „Поява и развитие на обученията по лидерство в България“ акцентира върху стандартите в обученията по лидерство и съвременното състояние на тези обученията. В нея се извършва сравнителен анализ на обученията по лидерство в България, като се изясняват основните значения на тези обученията.

Анализът на основните източници показва, че водещите изследователи класифицират различните нива на лидерски качества в зависимост от компетенциите и мотивацията. Поради тези причини и с оглед целта на дисертационен труд се поставя въпроса за приложение на компетентностен подход към обучението по лидерство, като той следва да насочва усилията в посока изграждане на високи компетенции на лидерите, така че тяхното поведение да ги позиционира във възможно по-високите нива на класификационните матрици.

В тази част на разработката е включен и анализ на резултатите от проведеното емпирично проучване на базата на разработената анкетна карта, и е отчетено значението на обученията по лидерство.

Трета глава „Изследване на методологията и моделиране на обученията по лидерство“ представя методите и подходите в обучението по лидерство, както и специално внимание се отделя на изясняване възможностите за създаване на иновативна методология за тези обученията с детайлно представяне на нейната структура и съдържание. В нея се представят методите и подходите в обучението по лидерство на базата на кабинетно проучване.

Ролята на обученията по лидерство за директори и специалисти в сферата на образованието се разглежда като дейност, непосредствено важна и въздействаща върху съдържанието и посоката на политиките за образование. Те надграждат умения, свързани с представата за конструиране и изпълнение на ролята на ръководителите в тази сфера и намирането на начини за постигане на успех независимо от разнообразните дефицити в средата.

Към всяка от главите са формулирани конкретни изводи. В **заклучението** на дисертационния труд се обобщават получените резултати, които произтичат от

проведената анкета, получените резултати и тяхната интерпретация. Обобщените изводи отразяват същността на съдържанието и концептуалния план, заложен в дисертацията.

4. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

На основата на разработения дисертационен труд и резултатите от него са формулиране следните приноси със собствено научен и научно-приложен характер.

1. На основата на извършеното литературно проучване по разработвания изследователски проблем, характеристиките на лидерството и особеностите на обучението по лидерство в сферата на политиките за образование са специфично изяснени използваните понятия и е обоснована необходимостта от създаване на профилирани обучения по лидерство в различните сфери на дейност като научен проблем в теорията на лидерството.
2. Моделът на изследване в рамките на концепцията на дисертационния труд и проведеното емпирично анкетно проучване за обучението по лидерство в сферата на образованието в България са основа за открит методологически дефицит в обученията и е конструиран профил за специализирани обучения в сферата на политиките за образование.
3. Изследването на съществуващите практики на обучения в България спрямо съществуващите световни стандарти в обученията по лидерство откроява отклонение от развитието в тази материя както в темите, така и в подходите към обученията от гледна точка на потребностите на заинтересованите страни, както и определени дефицити в предлагането, което се явява принос с научно-приложен характер спрямо статуса на практическото лидерство в страната ни.
4. Научно-приложен принос в сферата на методологията на обученията по лидерство: Той се състои в създаване на профил за специализирани обучения в сферата на политиките за образование и аргументи за неговото основание на базата на пет стъпки в подхода към обученията.

5. Автореферат и публикации

Във връзка с темата на дисертацията са отпечатани четири публикации, представени в престижни научни издания, като: Списание „Икономически и социални алтернативи“ и в сборник със статии от международна конференция (на английски език). Една от статиите е представена под печат. Три от статиите са представени и като доклади на съответните конференции. Тези трудове свидетелстват за умението на дисертантката да направи резултатите от своя изследователски опит достойни на научна общност.

Авторефератът към дисертационния труд (макар и по-компактен от изискванията към него) е оформен съгласно изискванията и отразява в стегнат вид целите, задачите, използваните методи, резултатите, направените изводи и обобщения, както и научните приноси.

Списък на публикациите по темата на дисертационния труд

1. Панчева, Т., (2022) *Предизвикателства пред обучението по лидерство*, Списание „Икономически и социални алтернативи“, бр. 4 / 2022, стр. 90-99, DOI: <https://doi.org/10.37075/ISA.2022.4.07>

2. Pancheva, T., (2021) *Empirical Study of Leadership Training*, 11-TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLICATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY AND STATISTICS IN ECONOMY AND EDUCATION (ICAICTSEE – 2021) November 25 – 26 th, 2021, University of National and World Economy, Sofia, Bulgaria, pp. 435-438, <https://icaictsee.unwe.bg/past-conferences/ICAICTSEE-2021.pdf>

3. Pancheva, T., (2021) *Trends in Leadership Training in Bulgaria*, 11-TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLICATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY AND STATISTICS IN ECONOMY AND EDUCATION (ICAICTSEE – 2021) November 25 – 26 th, 2021, University of National and World Economy, Sofia, Bulgaria, pp. 469-472, <https://icaictsee.unwe.bg/past-conferences/ICAICTSEE-2021.pdf>

4. Панчева, Т., (2023) *Училището и неговата среда: възможности на директора да бъде лидер*, Седма международна научна конференция по публична администрация на тема: Кризи в стратегическото управление днес – ОТ ЛОКАЛИЗЪМ ДО ДЕТЕРИТОРИАЛИЗАЦИЯ, 26 Октомври 2023 г. – доклад под печат.

6. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

С оглед популяризиране на резултатите от изследването си позволявам да препоръчам на докторантката издаването на монографичен труд, посветен на разглежданата проблематика. При евентуалното публикуване на книгата трудът може да бъде обогатен и с анализ на собствен управленски опит, както и с анализ на промяната на обучените в лидерство – например чрез разработено анкетно проучване или друго. Разбира се анализ и коментар на резултатите от съществуващата анкета, а не просто оповестяването им, също би било полезно.

Текстът ще спечели и ако бъде изчистен от правописни и технически грешки, както и ако диаграмите от чужди източници бъдат преведени, за да се чете по-удобно написаното.

Резултатите от изследването могат да намерят приложение при разработването на научноизследователски проекти на докторанти, студенти и преподаватели.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговаря на всички изисквания на Закона за

развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Таня Панчева притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по професионално направление 3.3. Политически науки (Публична администрация) и демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Пред вид изтъкнатите достойнства на дисертационния труд, а именно актуалността на темата и приносния и характер, давам своята положителна оценка и препоръчвам на уважаемите членове на Научното жури да гласуват положително за присъждането на образователната и научна степен **“доктор”** на **Таня Ралчева Панчева** в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.3. Политически науки, Научна специалност Публична администрация.

21 февруари 2024

Изготвила становището:

/доц. д-р Албена Павлова/